

OPONENTSKÝ POSUDOK

na habilitačnú prácu PhDr. Petra Žitného, PhD.

uchádzača o získanie vedecko-pedagogického titulu docent

v odbore Psychológia

na Filozofickej fakulte Trnavskej univerzity v Trnave

Miesto konania: TRNAVSKÁ UNIVERZITA V TRNAVE, FILOZOFICKÁ FAKULTA

Autor práce: PhDr. Peter Žitný, PhD.

Názov práce: Senzitivita voči nespravodlivosti, rod, vek a vybrané konštrukty ako prediktory a moderátory úzkosti počas pandémie

Dátum a miesto odovzdania: Trnava, 20. september 2021

Oponent: prof. Mgr. Anton Heretik, PhD.

Rozsah predloženej práce: 156 strán (v pdf formáte).

Oponovaná práca s názvom: **SENZITIVITA VOČI NESPRAVODLIVOSTI, ROD, VEK A VYBRANÉ KONŠTRUKTY AKO PREDIKTORY A MODERÁTORY ÚZKOSTI POČAS PANDÉMIE**, rieši okrem predpokladaných dlhodobějších vzťahov medzi zvolenými premennými, už chronickú a stále aktuálnu problematiku prežívanej úzkosti počas pandemickej situácie v súvislosti s epidémiou vírusu SARS-COV-2 a jeho mutácií od roku 2019 do času písania posudku a pravdepodobne aj dlhodobo ďalej. V názve práce mi chýba dovetok/upresnenie za slovom „pandémia“. Hoci sa nám možno z hľadiska „ducha doby a miesta“ zdá, že pojem pandémie je predsa zrejmý a určujúci, z historického a miestneho hľadiska to tak nie je.

Z hľadiska štruktúry práce, tá je zložená z Úvodu, piatich kapitol + zoznamu použitej literatúry.

Abstrakt práce, ak predpokladám, že tu nebolo určené žiadne obmedzenie z hľadiska formy a obsahu – uvádza ako výskumný problém: „skúmať senzitivitu voči nespravodlivosti

(kognitívny a emocionálny faktor), rod, vek, osobnostnú štruktúru podľa päť faktorového modelu osobnosti (extraverzia, prívetivosť, svedomitosť, negatívna emocionalita, otvorenosť), iracionalitu v myslení a sebahodnotenie vo vzťahu s úzkosťou v súvislosti s pandémiou koronavírusu.“. Abstrakt ďalej opisuje zistenia z práce, ale fráza na konci abstraktu: „*Výskumné výsledky podrobne diskutujeme.*“ - je nedostatočná. Abstrakt by mal byť samonosnou informačnou jednotkou a mal by navadiť so záujmom čítať ďalší text.

Autor sa rozhodol v reakcii na aktuálnu situáciu analyzovať vybrané psychologické faktory, ktoré by mohli ovplyvňovať prežívanú úzkosť v súvislosti s dlhodobou pandémiou vírusu SARS-COV-2, spôsobujúceho ochorenie COVID-19. Súčasťou epidémie sú samozrejme aj zmeny v správaní ľudí a spoločnosti, čo vytvára komplikovanú a v súčasnosti intenzívne v rôznych súvislostiach skúmanú dynamiku javov.

Autor situáciu psychologicky vhodne rámcuje ako ľuďmi a rôznymi skupinami dlhodobo prežívanú nespravodlivosť, pričom pocit nespravodlivého zaobchádzania počas pandémie majú najrôznejšie skupiny obyvateľstva (napr. zástancovia očkovania ako riešenia pandémie vs tzv. antivaxeri). Z tohto hľadiska zvolil psychologický koncept Senzitivita voči nespravodlivosti (ďalej SVN) a vybral aj ďalšie konštrukty, ktoré môžu súvisieť s úrovňou prežívanej úzkosti počas pandémie. Otázka výberu vhodných konštruktov, ktoré majú potenciál predikovať iné vzťahy, je veľmi komplikovaná téma z hľadiska metodológie. Autorov prístup tu vnímame ako empiricko-intuitívny so silnou podporou empirického výskumu (ktorý vždy dokladuje v jednotlivých častiach). Zameranie je na psychologické faktory, ktoré predikujú úzkostné prežívanie. Okrem SVN tak zvolil ako prediktory osobnostné črty v modeli Veľkej päťky, sebahodnotenie či iracionálne presvedčenia. Tieto sú opísané v samostatných častiach, ale chýbala mi syntéza napr. v zmysle v akom vzťahu sú zvolené premenné. Privítal by som tiež nejaký názorný grafický model vzťahov na záver 1. Kapitoly. V časti 1.3 sú vzťahy medzi premennými diskutované, ale pri čítaní som sa v prepojeniach strácal. Myslím si tiež, že už vzhľadom na skúmanosť jednotlivých premenných v rôznych kontextov, vrátane najnovších zistení z obdobia pandémie SARS-COV-2 umožňuje stanovenie hypotéz s jasným smerom a nielen výskumných otázok. V tejto súvislosti by ma ako podnet do diskusie zaujímalo, v čo je podľa autora podstatný rozdiel medzi empirickou štúdiou s hypotézami alebo výskumnými otázkami, najmä vzhľadom k ním stanovenému cieľu.

Cieľ práce je na s. 40 definovaný nasledovne: „Cieľom tejto práce je priniesť výskumné výsledky v našich domácich podmienkach o tom, ktoré z vybraných biologických a sociálno-kognitívnych premenných a akým spôsobom zohrávajú protektívnu úlohu, resp. opačne úlohu pri zvyšovaní rizika úzkostného prežívania, čo je, ako sa z doterajších predbežných výsledkov ukázalo, častý negatívny emočný jav počas prebiehajúcej pandémie.“. Keďže rôzne vlny pandémie reálne prinášajú odlišné reakcie obyvateľstva a v hre je tiež celková dĺžka trvania pandémie ako faktor, časové obdobie v ktorom bol výskum robený je dosť dôležitou premennou. Autor na s. 50 uvádza, že išlo o obdobie September-Október 2020, teda rozbeh druhej vlny pandémie, pričom prvá vlna priniesla len minimum obetí a spoločnosť bola nastavená na to, že po lete a uvoľneniach nebude 2.vlna nejako významná. V tejto súvislosti by ma pre diskusiu pri obhajobe zaujímavo, či si autor myslí, že v súčasnosti po vyše roku od priebehu zberu dát by výsledky vyzerali inak a v čom.

Výskumný súbor tvorilo 863 participantov. Autor označuje výskum ako reprezentatívny, ale nie je mi zrejmé, na základe čoho bola reprezentativita deklarovaná. O aký typ zberu dát išlo? Kvótny výber?

Aj keď vlastný autorský dotazník na meranie úzkosti (skôr obáv – teda kognitívnej zložky úzkosti, nie sú tam napr. položky na afektívne a somatické markery stresu) môže byť prínosom, osobne by som z viacerých dôvodov volil niektorú z mnohých aj na tomto type výskumov preverených dostupných nástrojov na meranie úzkosti. Tých pár položiek navyše by nebol problém. K Dotazníku úzkosti v súvislosti s pandemiou koronavírusu (DÚK) mi chýba úvodná inštrukcia, v texte sú uvedené len jednotlivé otázky.

Výsledky, teda miera predikcie úzkosti súvisiacej s pandemiou meraním dotazníkom DÚK sú prehľadne, vhodne opísané a zanalyzované. Autor k hierarchickej regresnej analýze pridal aj moderačné analýzy (rod, vek), čo je obohatením z hľadiska znalosti ním vytvoreného prediktívneho modelu a ukázalo aj niektoré zaujímavé vplyvy.

V časti Diskusia autor rutinne konfrontuje svoje zistenia s najnovšími zisteniami skúmaných vzťahov v období pokračujúcej pandémie. Pri čítaní diskusie som si uvedomil, že mi nie je zrejmé, ktoré faktory autor považuje za tie posilňujúce salutogenézu, nezdolnosť či rezilienciu. V tejto súvislosti mi napadlo, že by bolo zaujímavé sa pozrieť na zisťované vzťahy aj cez

klastrovú analýzu či iný k typológii smerujúci postup, kde by sa možno lepšie opisovali silnejšie a zraniteľnejšie skupiny z hľadiska sledovaných znakov.

Z hľadiska štruktúry a obsahu celej práce sa mi osobne do práce nehodí zaradenie kapitoly 3.6 *Psychometrická analýza výskumného nástroja SVN*, ktorá zaberá pomerne rozsiahly priestor. Myslím, že aj bez tejto časti by práca bola z hľadiska rozsahu dostatočná a z hľadiska obsahu by nič súvisiace s výskumným problémom nechýbalo. V každom prípade autor v tejto kapitole ukázal erudíciu v psychometrike keď porovnával správanie sa nástroja SVN z hľadiska psychometrických vlastností optikou klasickej teórie testu, verzus teórie odpovede na položku. Myslím, že z tejto časti by mohla vzniknúť samostatná výskumná štúdia, resp. vďaka didaktickému prístupu autora v časti 3.6 ako súčasť učebného textu z metodológie v psychológii pre študentov.

Celkovo je práca suverénnym dielom, v ktorom autor postupuje podľa súčasných odporúčaní a štandardov v psychologickom výskume a preukazuje tu dobrú erudíciu v oblasti psychológie a psychologickej metodológie.

Otázky a podnety k diskusii pri obhajobe som písal v texte priebežne.

Záverom konštatujem, že aj v oponovanej práci PhDr. Peter Žitný, PhD. preukazuje, že je vedeckou a pedagogickou osobnosťou s potenciálom ďalšieho rozvoja a spĺňa požadované kritéria na získanie vedecko-pedagogického titulu „docent“ na Filozofickej fakulte Trnavskej univerzity v Trnave.

Odporúčam, aby bol PhDr. Petrovi Žitnému, PhD. po úspešnom habilitačnom konaní a splnení všetkých vysokoškolskou legislatívou predpísaných podmienok udelený akademický titul docent v študijnom odbore Psychológia.

V Bratislave 1.12.2021

prof. Mgr. Anton Heretik, PhD.